

PREHİSTORYADAN GÜNÜMÜZE İNSANLIĞIN YARATTIĞI DÖRT TEMEL EKONOMİ VE BUNLARIN YAŞAM, KÜLTÜR VE GÜZEL SANATLAR ÜZERİNE ETKİLERİ

Adnan Turani

Bu makale, 27 Nisan 2011'de Ankara Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin düzenlediği sempozyumun açılış konuşması olarak okunmuştur.

Bu araştırmanın amacı, aslında yalnız güzel sanatları etkileyen temel faktörleri saptamak idi. Ancak yapılan araştırma ve incelemelerle varılan sonuçta, güzel sanatları etkileyen temel nedenin, insanların yaşamlarını sürdürebilmek için giriştiği 'çaba türü' olduğu ve bunun da bir ekonomi biçimi olduğu ortaya çıkıyordu. Ayrıca, prehistoryadan günümüze değin oluşmuş tüm güzel sanatları ve yaşamı da biçimlendiren dört temel farklı ekonomi türü olduğu da anlaşılıyordu.

Bu dört ekonomi türü, bunların kronolojik sıralanışı ve etkileri şöyle:

1-İnsan denilen canlının aynen bir hayvan gibi, avcılıkla, yani yağma ile yaşamını sürdürdüğü ilk dönem. Günümüz araştırmalarına göre M.Ö. 600.000 yıllarından gene M.Ö. 5.000 yıllarına, yani neolitik çağa, bir başka saptama ile insanlık yaşamında tarımın başlamasına kadar olan en uzun süreli ekonomi süreci. Bu yüzbinlerce yıllık uzun süreçte o vahşi hayvan/insan, birlikte yaşadığı hayvanları avlayarak ve tüketerek yaşamı sürdürüyor. Yani insanlığın vahşi bir yaşam sürdürdüğü dönem.

2-Tarım ekonomisi dönem: Aşağıyukarı M.Ö. 5.000 yıllarından M.S. 1.800 yıllarına kadar olan süreç. Yer yüzünde ilk kez tarımın başladığı ve ortalama 7.000 yıl süren bir dönem. Süre bakımından ikinci uzun dönem.

3- Gene dünyada ilk kez insanlığın yarattığı "makine endüstrisine dayalı fabrikaların yaptığı üretim dönemi. M.S. 1.800 yıllarından 1950 ya da 1.960 yıllarına kadar olan dönem. 20. Yüzyılın başlarından itibaren de yürüyen fordist band sistemli hale gelen endüstriyel üretim dönemi.

4-Ekonomisi, yürüyen robotlu band sistemine dayanan, yeni liberal küresel ekonomisi endüstri dönemi. 1960'lardan günümüze, yani 2011'lere değin uzanan dönem ve sonunda dünya çapındaki krizle ne şekilde sonuçlanacağı bilinmeyen içinde yaşadığımız dönem.

Bu araştırmada varılan nokta; her üretim ekonomisi sistemin, kendine özgü bir yaşam tarzı, gene kendine özgü farklı bir kültür ve sanat yarattığının saptanmasıdır.

1-İnsanlığın avcı olarak yaşadığı dönem. İnsanın bizzat üretici olmadığı, dolayısıyla hayvanları avlayarak yiyecek ve giyeceğini temin ettiği dönem. Yani bir tür yağma ekonomisi dönemi.

Ben, konuya, insanlığın henüz hayvan/insan döneminden, yani "Avcılık Dönemi"nden, daha doğrusu "Yağma Ekonomisi Dönemi"nden girmek istiyorum. Bu yağma ekonomisi dönemi, bilindiği üzere, buzul ve sıcak dönemler dahil aşağı yukarı M.Ö. 5000, daha doğrusu 4000 yıllarına kadar, yani neolitik çağa değin uzanıyor. Bu süreçte tarım henüz bilinmiyor. Bu, aşağı yukarı 500 bin yıllık uzun sürecin insanları gerçek bir vahşi. Ve onlar, bilim adamlarının kazılardan çıkarttıkları sonuçlara göre hayvanlar arasında yani onlarla birlikte yaşıyorlar. Ancak basit av aletlerini yapmayı ve hayvanları yakalamak için tuzak kurmayı akıl edebiliyorlar. Aklını ve de ellerini beceri ile kullanıyor. Bununla birlikte toprağa yerleşme düşüncesi henüz onlarda yok; yani köy fikri oluşmamış. Av bulma nedeniyle bu hayvan/insanlar küçük guruplar halinde yaşıyorlar ve yeni av alanları bulmak için sık sık yer değiştiriyorlar ve de çok uzak mesafelere gidebiliyorlar. Genelde soğuk ve rüzgardan korunmak için yere kazılmış ve üstü hayvan derileriyle örtülmüş birkaç metre karelik çukurlarda yaşıyorlar. Yani hesaba dayanan planlı bir yapı yapmayı bilmiyorlar. Kısacası mimarlık düşüncesi yok. M.Ö. 30.000 yıllarından itibaren avını kolay yakalama inancıyla mağara duvarlarına beğendikleri hayvanların resimlerini yapmaya başlıyorlar ve yaptıkları resimlere ok ya da mızrak saplıyorlar. Kendilerinde acıma duygusu yok. Yaptıkları resimlerde sınır ve mekan fikri yok. Bu avcılık döneminde devlet ve kiral fikri de henüz oluşmamış.

2-İkinci aşama, tarım yaparak yaşamı sürdürme dönemi. M. Ö. Aşağı yukarı 5.000 yıllarından M. S. 1800'lere kadar süren tarım ekonomili dönem

İlk insanlığın yağma suretiyle yiyecek ve de giyeceğini sağladığı yaşam döneminden sonra, yani aşağı yukarı M.Ö. 5.000 yıllarından günümüze doğru, yani M.S. 1800 yıllarına değin olan uzun süreçte, yağma döneminin o insan/hayvan biçiminde tanımlanan vahşi mahluku, tarım yapmağa başlıyor ve insanlık mertebesine yükseliyor. Nedeni, bu canlının, bitki tohumlarının toprakta canlandığının farkına varması ve de tarım yapmaya başlaması. Kısacası o, tarımla yani kendi ürettiği ile dünyada ilk kez yaşamını sürdürmeye başlıyor. Bu nedenle tarım

ekonomili çağ başlıyor. Dolayısıyla daha önceki av ile yaşamı sürdürme dönemi sona eriyor ve vahşi iken insan oluyor¹. Bu kendi keşfettiği tarım işi nedeniyle de tarlasına yakın olan toprağa yerleşiyor ve dünyada ilk kez plana ve ölçü hesabına dayalı mimarlık işi, yani mimarlık mesleği gündeme geliyor. Toprağa ektiği tohumun büyümesi ve verdiği ürünün hasadı ve onun miktar olarak ölçülmesi, ürünün alım ve satımı, bu yeni insan olmuş canlıya, hesap ve yazı yazma buluşunu düşündürüyor ve yaptırıyor. Ve de ilk kez para kavramı ortaya çıkıyor. Sitenin kurulması ile birlikte daha çok insan birarada yaşıyor. Sitenin yönetimi ve korunması gereği, dünyada ilk kez kiral ve yönetici sınıfı yaratılıyor. Dolayısıyla insanlık tarihinde gene ilk kez tarımla birlikte kurulan sitelerin yönetimi için devlet kuruluyor. Sitenin korunması için kale yapımı ve savaşçı sınıfı oluşturuluyor ve yönetici kiralın yaşaması için gene ilk kez saray yapısı düşünülüyor ve biçimleniyor. Din kavramı ve tapınak yapısı fikri de ilk kez bu tarım kültürlü süreçte ortaya çıkıyor. Güzel kesme taş yapılar, ilk kez bu tarım kültürünün yarattığı sitelerde inşa ediliyor. Bu nedenle resim ve heykel, bu itinalı yapıların içinde ve dışında kompozisyonel olarak yer almaya başlıyor. Tarım ekonomisi süresince, yani M.Ö. 5000 yıllarından M.S. 1800 yıllarına kadar resim alanında yalnız nesne, figür ve mekan görüntüsünün tasviri ele alınıyor. Mekan görüntüsünün kesin tasfiri ve çizimi için ilk kez bilimsel perspektif çizim bulunuyor ve uygulanıyor. Tüm tarım kültürlü toplumlar, M.S. 19. yüzyıla kadar monarşi ile yönetiliyorlar. Yani tarım kültürlü çağların yönetim şekli monarşik oluyor. Ve gene tüm tarım kültürlü toplumlarda güzel sanatlarda ve mimaride arkaik, klasik ve barok üslup dönemleri yaşıyor. İnsanlık yaşamında ilk kez meslekler doğuyor. Yani ilk kez bir işi iyi yapanlar, mesleklerin oluşmasını sağlıyorlar ve el becerisine dayanan eşya vb şeyleri, kurmayı akıl ettikleri atölyelerinde üretmeye başlıyorlar. Tarım kültürlü dönemde işçi sınıfı yok. İş yerlerinde yalnız usta ve çıraklar var. İlginçtir, bu el emeğine dayanan işler, bu tarım kültürlü toplumlarda genelde savaşlarda alınan esir kölelere yaptırılıyor. Bir başka ilginç olan durum, tarım kültürlü dönemde kırıllar ve soylular, el işi yapanları hakir görüyorlar. Yani yönetici soylular, askerler ve köle olmayan vatandaşlar, el işlerine, sanat işlerine ellerini sürmüyorlar. Örneğin Greklerde ve Romalılarda o güzel mermerden tapınak yapılarını ve heykellerini yapanlar hep köleler oluyordu.

1. Konunun uzmanları, insanın hayvani yaşamdan ayrılmasını, onun tarımı bulması ile ilgili görüyorlar.

Parthenon'un heykellerini yapan Fidyas da bir köle idi. Bizde Osmanlılarda da durum böyleydi. Kölelik ancak 19. yüzyılın sonunda, yani makina endüstrisine dayanan ekonomi döneminde çıkarılan yasalarla yasaklanıyor ve sona eriyordu.

3- Milat sonrası 1800 ile 1960 tarihleri arası, makine ile fabrikada yapılan üretim dönemi. Yani makine endüstrili ekonomi dönemi. Makine ile yapılan ilk üretimin başladığı zamanda, tarım ekonomili dönemin monarşik yönetimi yerine, gene insanlık yaşamında ilk kez parlamenter yönetim dönemi başlıyor ve kiralıklar devri kapanıyordu.

Aşağı yukarı 7.000 yıl süren tarım költürlü ve monarşik yönetimli uzun süreç, M.S. 1800'lerden itibaren yavaş yavaş tüm kurumlarıyla birlikte itibarını yitirmeye başlıyor. Çünkü bu defa da yeni bir ekonomi türü ortaya çıkmaya başlıyordu. Bu yeni ekonomi türünün adı endüstriyel makine üretimine dayanan bir ekonomi türü oluyordu. Artık tarım ekonomili dönemdeki atölyede mesleğini uygulayan usta ve çıraklarının el ve el aletleriyle ürettiği malı, yeni kurulan fabrikadaki makine, daha çabuk ve daha göz alıcı şekilde yapıveriyordu. Bu nedenle bu dönemde, tarım ekonomili dönemdeki mesleklerin usta ve çıraklarına yapacakları iş kalmıyor ve atölyeleri kapanıyordu. Dolayısıyla tarım ekonomili dönemin usta ile çırakları, bu kez fabrikada işçi oluyorlar. Ayrıca, tarım ekonomili köylerin çiftçi gençleri, çiftçi olarak kazandıklarından daha fazlasını veren fabrikaların kurulduğu kentlere göç etmeğe başlıyorlardı. Bu nedenle köylerin nüfusu azalıyor ve endüstri kentleri büyüyordu. Dolaylı olarak mimarlıkta çok katlı yapı dönemi başlıyordu. Tarım dönemi kentlerinin mimarlığından farklı bir kentçilik de ilk kez biçimlenmeye başlıyor ve modern denilen yatay ve dik çizgili süssüz bir yapı türü ortaya çıkıyor ve süratle tüm dünya yüzüne yayılıyor. Bu dönemde tarım ekonomili dönemden miras kalan yerel mimarilere artık itibar edilmiyordu. Çünkü tarım döneminin taş mimarlığı, büyük fabrikaların, depoların, tren garlarının, çok katlı evlerin. talep ettiği geniş mekanları yaratmakta yetersiz kalıyor ve terk ediliyordu. Dolayısıyla bu dönemin ihtiyacını karşılamayan taş mimari yerine demir ve cam konstrüksiyonlu ve çok katlı demirli beton yapıların yapılmasını sağlayan bir yeni mimarlık türü keşfediliyordu. Kısacası tarım költürlü toplumlardaki yaşam biçimi, tüm kurumlarıyla yok olmaya başlıyordu. Bu yeni endüstriyel makine üretimli ekonomi, kendi

gereksinimine uygun mimarlık, bilimsel buluşlar, yeni üretim teknolojileri ile yeni bir ekonomik çağ başlatıyordu. Ve elbette yeni bir toplum yaşamı ve sanatı da yaratıyor ve sanatta akımlar dönemi başlıyordu.

Tarım kültürlerindeki tarladan elde edilen zenginlik de, devamlı üreten fabrikaların yarattığı zenginlik yanında önemsiz kalıyordu. Tarım kültürlerinin kıral ve soylularının yönetim anlayışı da, bu yeni makine endüstrili ekonominin parlamenter yönetiminde itibarını yitiriyordu. Çünkü artık, insanlık tarihindeki bu ilk makineyle yapılan üretimle yaşamını sürdüren toplum bireylerinin seçtiği parlamento yönetimi iş başına geliyordu. Dolayısıyla tarım ekonomisi dönemin kıral ve soylularının sarayında iş bulan mimar ve ressam, daha 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren işsiz kalmaya başlıyorlar ve köylere, kasabalara, yani kırlara gidiyorlar ve o tarihin empressiyonist anlayışlı ilk sanat eserleri bu süreçte ortaya çıkıyordu.

Tarım kültürü toplumlarda saray ve kilisenin sanatçılara yaptırdığı eserlerde görülen arkaik, klasik, barok üsluplar da, bu makine endüstrili parlamenter yönetimli süreçte artık görülüyordu. İlginçtir, sarayın itibarını yitirdiği o sıralarda, daha doğrusu 1839'da icad edilen fotoğraf makinası, o tarihe kadar ressamın önlerine koyup dikkatli gözlerle inceleyip resmettikleri nesne, figür ve mekan resmetme işini, onları yapanların elinden alıyordu. Ancak o tarihten 1939'dan 1950'lere kadar çekilen fotoğraflar henüz siyah-beyaz'dı. İlginçtir, 19. yüzyılın ortalarından itibaren taval resminde özellikle renkçi bir paletle önem verildiği ve giderek aynı yüzyılın başından 20. yüzyılın ortalarına değin, sanatçılarca, tarım kültürü çağlardan farklı olarak, akım denen yeni görüşler ve biçimleme alternatifleri aranılıyordu. Bu, tarım kültürlerindeki farklı görüşler, aşağı yukarı yüz yıl boyunca, yeni 'izm'li sanat akımları olarak 1960'lara değin tüm dünyaya yayılıyordu. Oysa tarım kültürlerinde bu tür bağımsız kişisel sanat düşünceleri ve akımları hiçbir zaman olmamıştı. Yani sanat saraya ve kiliseye bağlıydı.

Doğa görüntülerinin, resim yüzeyinde kesin biçimlerini yitirmesi ve sonunda nesne, figür ve mekanın optik görüntülerinin resimsel işlemlerle parçalanması; anlaşılması zor ve sorun yaratan entelektüel sanat anlayışlarının ortaya çıkmasına neden olmuştu. Böylece sanatta ilk kez entellektüalizm olarak nitelenen seçkin sanat anlayışları doğmuştu. Ancak bu akımlara ilişkin eserler, artık tarım kültürlerinde olduğu gibi herkes tarafından anlaşılamiyordu. Çünkü bu eserlerde, artık tanınabilir

optik görüntülerin tasfiri yoktu. Bu eserler yalnız o dönemin yeniliklere gereksinim duyan entelektüel bireylerine hitap etmekteydiler. Bu entellektüel beyinlere hitap eden sanatsal biçimleme anlayışları, sanatın uzun tarihinde ilk kez gözlemleniyordu. Örneğin, önce izlenimcilikle ilgili resimlerde nesne, figür ve mekan görüntüleri silikleşmeye başlıyor ve kübizmle de nesne, figür ve mekanın biçimleri resim yüzeyinde geometrik olarak parçalanıyor ve sonunda resimde ne nesne, ne figür ve ne de mekan biçiminin tanınırlığı kalıyordu.

Batıdaki çağdaş sanat literatüründe, özellikle 1960 sonrası, nesne, figür ve mekan resminin, tarım kültürlerinin yarattığı bir olgu olduğu ve makine endüstrisi ekonomili ve parlamenter yönetimli toplum döneminde, artık figür ve mekan resminin yeri olmadığı belirtiliyor. Yani, nesne, figür ve mekan resmi, tarım kültürlerinde gerekli olmuş, yapılmış ve de işi bitmiştir, deniyor. Örneğin mekan biçiminin saptanması için bulunan bilimsel perspektif de, bu nedenle 19. yüzyılın ortalarından itibaren resimde tamamen önemini yitiriyordu. Sonunda da nesne, figür ve mekan resminin tamamen terkedildiği bir soyut resme varlıyordu. Yani resimde optik görüntülü biçimlerin resmedilmesinin gereği kalmamış ve böylece 1960'lara gelinmiştir. Ayrıca, 1800'lerden 1960'lara değin olan makina endüstrili ekonomik sürecin tüm sanat, bilim ve mimarlık yaratıları, yeni adıyla modern olarak adlandırılan çağın, bir diğer adıyla modernitenin eserleri olarak sınıflandırılıyordu.sona eriyordu.

4- 1950'lerde başlayıp giderek daha da süratlenen makine endüstrisindeki robotlu band sisteminin yarattığı yeni liberal ekonomili dönem. Bu robotlu band sistemli süratli üretimin neden olduğu farklı yeni mega kent yapısı, kültürü ve sanatı

1945'te biten 2. Dünya Savaşı'nın galibi ABD, daha 1900'lerin başlarında, fabrikalarındaki üretimi arttırmak için, makine endüstrisinde yürüyen band sistemini bulmuş; kullanmaya başlamış ve bu yürüyen banda, 'Fordist band sistemi' adını vermişti. Ancak, bu yürüyen bandda yapılan montaj işi, o tarihlerde henüz montaj ustalarının elleriyle yapılmaktaydı. Oysa, 1950'lerden itibaren üretimi daha da arttırmak için montaj işinde kullanılan işçileri de devre dışı bırakan, yani montajda işçi elini kullandırmayan 'yürüyen robotlu band sistemi' devreye sokulmuştu. Bu yeni sistemle yaratılan görülmemiş üretim yığınları, tüm dünya pazarlarında yer aldığı anda, bu kez yeni liberalizm adlı bir ekonomi türü

ortaya çıkmıştı. Dolayısıyla 1960'lardan itibaren o inanılmaz miktardaki endüstri ürünlerinin satıcıları, önce kentlerdeki mağazalarını büyültüp bunları satıp bitiremeyince, bu kez kasabalara ve sonunda da köylere kadar uzanarak yeni alıcıların, yani müşterilerin ayağına kadar gitmeğe başlamışlardı. Böylece, Amerika'da 1950'lerden, Avrupa'da 1955'lerden, bizde de 1965'lerden itibaren tüm kentlerimizde sıradan vatandaşın evine buzdolabı, elektrikli süpürgesi, telefon ve giderek televizyon ve hatta araba girmeye başlamıştı. Ve bu malları satın alacak sıradan vatandaşa 'sayın' diye başlayan tanıtım mektupları, broşürler, giderek kataloglar, renkli el ilanları gönderildiği gözlemleniyordu.. Bu mektupları gönderenler, elbette robotlu band sistemli üretimin mensupları, bir diğer adıyla küresel ticaretin yaratıcılarıydı. Bu tüccarlar, kentlerdeki elit zümreye sattıklarıyla fabrika depolarındaki malları bitiremeyince, bu kez elit zümre dışındaki sıradan vatandaş kitlesine yöneldiler, dolayısıyla toplumun bu sıradan insan kitlesi sanayicinin gözünde birden gözde kesim olmaya başladı. Dolayısıyla endüstri ve onun malını satanlar, sıradan vatandaşa hitap etmeyi dikkate almaya başladılar ve giderek onlar aynı zamanda modanın yaratıcıları, gazetelerin, radyoların, televizyonların ve bankalara varıncaya kadar herşeyin sahipleri oldular. Dolayısıyla sanatı da onlar yönlendirmeye giriştiler ve bu kez sıradan vatandaşın önüne, onun kültürel düzeyine hitap eden popartı, yani sıradan insana hitap eden pop adını verdikleri bir tür sanat ürününü koydular. Kısacası onlar, kendi küresel boyuttaki ticaretlerinin alıcısı olan sıradan toplum bireyinin gereksinim duyabileceği herşeyle ilgilendiler ve ürettikleri herşeyi sıradan bireyin ayağına kadar götürdüler. Ancak, sıradan insanın ayağına götürülen sanat, onu yaratanların yazdıklarına göre, non-art'tı; yani sanatsal içeriği olmayan sanattı. Bu sanatta ustalığa, kompozisyon titizliğine, kişiliğe, daha doğrusu, sanattaki insanı etkileyen o yapısal bütünlüğü yaratan arayışlara, sanatsal buluşlara ve desen disiplinine gerek görülüyordu. Bu nedenle de bu anlayışı savunan yabancı yazarlara göre, artık herkes sanatçı olabilirdi. Bu görüş göre, artık sanatta üstadlığa da gerek kalmıyordu. Bu yüzden, bundan önceki modernist çağda ortaya çıkan ve elit zümreye hitap eden entelektüel sanat anlayışları gözden düşürülüyor ve de bu inceliği olan eserlere uluslararası sergi ve biennallerde yer verilmemeye başlanıyordu.. Ayrıca, 19. yüzyılın başlarından itibaren ilki Paris'te Fransız devleti tarafından kurulan sanat müzeleri de 1960'lardan itibaren zengin endüstri sahiplerince kurulmaya başlanıyordu. Böylece sanat, giderek küresel ticaret kurumlarının iltifatına ve himayesine muhtaç duruma getiriliyordu.

İşte günümüzde gözlemlenen bu durumda, endüstrinin ilgilendiği anlayıştaki sanat eseri, bir tür ticari meta, yani ticari mal oluyordu. Bu noktaya gelindiğinde G.S.Akademileri de yerlerini güzel sanatlar fakültelerine bırakıyor ve genel olarak plastik sanatlara yani resim ve heykel sanatı bölümlerine yer veren fakülteler azalıyor ve plastik sanatlar bölümleri yerine, tasarım bölümleri açılmaya başlıyordu. Tasarım bölümleri, günümüzün endüstriyel makina üretimine yeni biçimler yaratacak eleman hazırlamada elbette yararlı olacaktı. Çünkü, günümüzün endüstriyel gereksinimlerini biçimlendirecek kişiye, yani yeni bir meslek olan tasarımcıya gereksinim giderek artıyordu.

Bu durumda, plastik sanatlarla bu yeni ekonomik sürecin tasarım anlayışı arasındaki farkı da belirlemek gerekmektedir.

Bu eskiye göre çok değişen endüstriyel kent yaşamı ortamında, güzel sanatların resim heykel alanlarının ne olacağı sorusu akla gelmekte. Bu konuda, ABD'nin ve AB'nin tanınmış yazarlarının yazdıklarında bile bir belirsizlik, hatta tutarsızlık açıkça görülüyor. Halen görülen, güzel sanatlar alanında yapılan çalışmalarda, doğadan gözlem yoluyla edinilen algı notları ve sanatçı elinin yarattığı uygulamaların azaldığı. Görülen bir diğer durum ise, yeni endüstriyel aygıtlarla saptanan optik görüntülerin, bilgisayarlarla oynanarak doğadan farklı biçimlemelere gidilmesi. Eğer sağlıklı bir saptama yapmak gerekirse, halen çok kullanılan yüksek pikseli fotoğraf makinaları, yeni çizim olanakları sağlayan grafik tabletleri ve bilgisayarlarla yapılan yeni biçimlemeler, farklı bir çağın eserlerini gündeme getireceğini açıkça gösteriyor. Bu durumda, 1917 Rus ihtilali'nin sanatçısı Tatlin'in daha 1921'de açıkladığı bir "**makina sanatı**" dönemine doğru yol alındığı düşünülebilir.

Bu araştırmanın amacı, insan toplumunun yaşamını biçimlendiren ve de yöneten her ekonomi türünün, sanatı ve sanatçıyı da nasıl yönettiğine dikkati çekmek. Bu duruma paralel olarak, 1836 da Fransız parlamentosunda, sanatçıların özgür iradeleriyle "sanat için sanat" yapmaları için onları esnaf loncalarından çıkararak kanunun da 1960 sonrası ne denli geçersiz olduğu da anlaşılabilir.